Leernetwerk Ecologisch Bermbeheer

Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Programma

- **Voorstelronde**
- Gemeente, naam, functie

- **Het laatste nieuws**

- **De berm als biotoop en als verbinding**
- Hoe stemmen we beheer hier op af?
- Wat zijn de beoogde effecten?
- Voorbeelden uit de praktijk

Het laatste bermen-nieuws van provincie Gelderland

Provincie Gelderland doet meerjarig onderzoek naar natuurlijke vijanden van processierups in bermen. Recente resultaten laten zien dat er (nog) geen aantoonbaar verschil is tussen nesten in ingezaaide bermen en niet-ingezaaide bermen. Ook tussen het aantal kruiden en de hoeveelheid natuurlijke vijanden is (nog) geen verschil gevonden. Wel laat het onderzoek zien dat steeds meer nesten poppen van sluipvliegen bevatten (natuurlijke vijand van processierups). Het onderzoek krijgt een vervolg, waarbij met name het effect van verschillende beheervormen wordt onderzocht. Meer info: https://landschapsbeheergelderland.nl/wp-content/uploads/Bloemrijke-bermen-en-eikenprocessierups-eindrapportage-2018-20190627.pdf

Gemeenten starten met ecologisch bermbeheer

Gemeente Zaltbommel gooit het roer om: van klepelen richting maaien en afvoeren. In 2019 starten ze hiermee met 25 km bermen, vanaf 2020 wordt op grote schaal uitgebreid. Interessante toevoeging: Waterschap Rivierenland bood zelf al aan om het beheer van watergangen af te stemmen op het ecologisch bermbeheer van aangrenzende bermen.

Ook gemeente Nunspeet heeft een start gemaakt met ecologisch bermbeheer!

Het laatste bermen-nieuws uit de Achterhoek

Klepelen verleden tijd? Voorstel vanuit gemeente Oost Gelre

In de Achterhoek is het idee gelanceerd om overal maaien en afvoeren toe te gaan passen. Een convenant kan hierbij helpen. Gemeente Montferland lichtte het voorstel toe. Wordt vervolgd!

Foto: Samenwerkingbv.nl

De berm als biotoop en als verbinding

Aanwezigheid van:

- Langdurig aanbod van voedsel
- Nestgelegenheid
- Schuilgelegenheid

Voorbeeld: voedselaanbod bij langdurige droogte, door een deel van begroeiing op vochtige plaatsen te laten staan

Speciaal voor bestuivers (zoals wilde bijen, vlinders, zweefvliegen):

- Lange bloeiboog
- Open grond
- Ruigte en struweel met holle stengels / takken
- Overjarig gras
- Zon en windluwte

Langdurig voedselaanbod:
Berm langs Schelmse weg, Arnhem: voorbeeld van soortenrijke berm die in juli nog veel voedsel biedt voor bestuivers. In het voorjaar is doorgaans veel stuifmeel / nectar beschikbaar van bomen en struiken. Vanaf juni wordt voedselaanbod schaarser. Bloeiende, kruidachtige begroeiing draagt bij aan een lange bloeiboog.
Advies bij maaien: niet alles tegelijkertijd.

Provincie Gelderland / gemeente Arnhem

Planten met holle stengels vormen natuurlijke nestgelegenheid voor veel insecten. Belangrijk: niet alles tegelijkertijd snoeien. Voor wilde bijen geldt over het algemeen dat hun nesten pas het volgende seizoen uitkomen. Het is dus zaak om nestgelegenheid jaarrond in tact te laten.

Veel wilde bijen (en andere insecten) maken hun nest in de grond. Open grond op zonnige plekken draagt bij aan nestgelegenheid. Zeker op een helling, zuid geëxponeerd.

Foto: Henk van den Burg

Voorbeeld van geschikte leefomgeving voor veel soorten insecten. Zonbeschenen en windluwe plekken, variatie in soortensamenstelling (met verschillende bloeitijden) en in structuur van vegetatie. Bovendien aanwezigheid van dood hout: ideaal voor kevers en andere insecten. En voor vogels die zich daar weer mee voeden.

Foto: ecopedia.be

Speciaal voor zangvogels:

- Besdragende beplanting
- Zaden van bijv. ruigtesoorten
- Nestgelegenheid (niet alles tegelijk snoeien)

Foto: vogelbescherming.nl

Foto: natuurpunt.be

Gemeente Tiel laat aan de randen van gazon ruimte voor spontane ruigte: op de foto met grote kaardenbol. Een goede voedselplant voor putters maar ook voor veel bestuivers.

De berm als biotoop en als verbinding

Hoe stemmen we beheer hier op af?

- Niet alles tegelijkertijd (gefaseerd)
- Niet overal hetzelfde
- Niet te netjes
- Geleidelijke overgangen

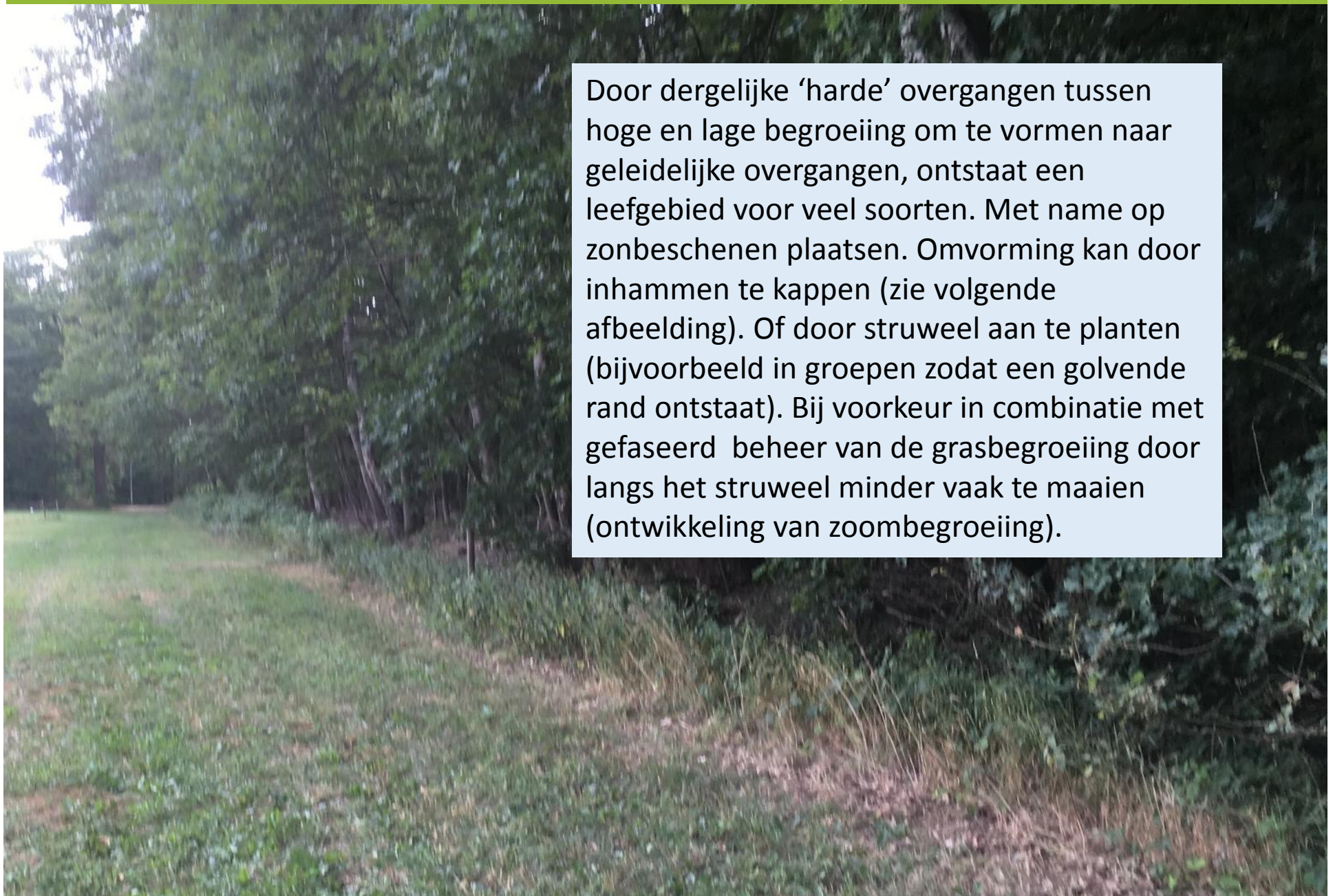

Door dergelijke ‘harde’ overgangen tussen hoge en lage begroeiing om te vormen naar geleidelijke overgangen, ontstaat een leefgebied voor veel soorten. Met name op zonbeschenen plaatsen. Omvorming kan door inhammen te kappen (zie volgende afbeelding). Of door struweel aan te planten (bijvoorbeeld in groepen zodat een golvende rand ontstaat). Bij voorkeur in combinatie met gefaseerd beheer van de grasbegroeiing door langs het struweel minder vaak te maaien (ontwikkeling van zoombegroeiing).

Verschillende manieren om een gevarieerde bosrand te ontwikkelen door in de buitenste strook bos bomen te kappen.

uitgangssituatie: scherpe grens

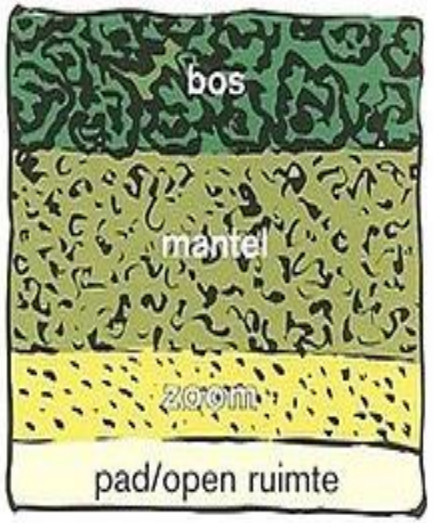

strak

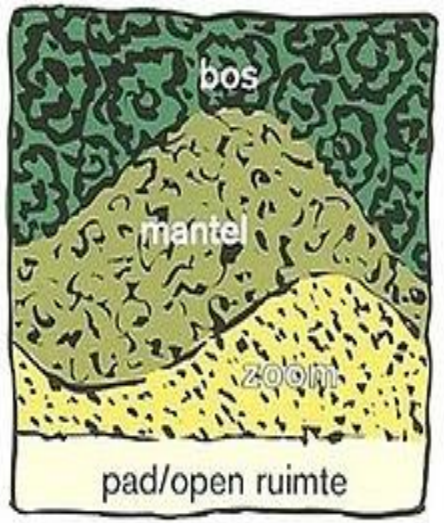

speels

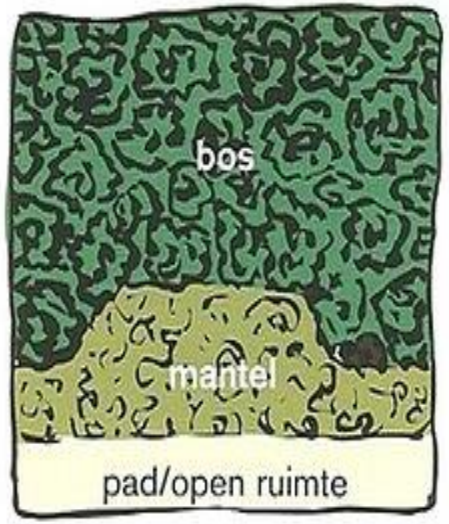

functioneel: zonder zoom

Bron: www.ruimtelijkeplannen.rijssen-holten.org

Voorbeeld vanuit provincie Gelderland:

sinusbeheer voor wegbeheerders. Maaien in de vorm van ‘parkeerhavens’ van +/- 100 meter lang met afgeronde vorm. Steeds gevolgd door een strook van 50 m die niet wordt gemaaid. De parkeerhavens verschuiven bij iedere maaibeurt, zie onderstaand schema.

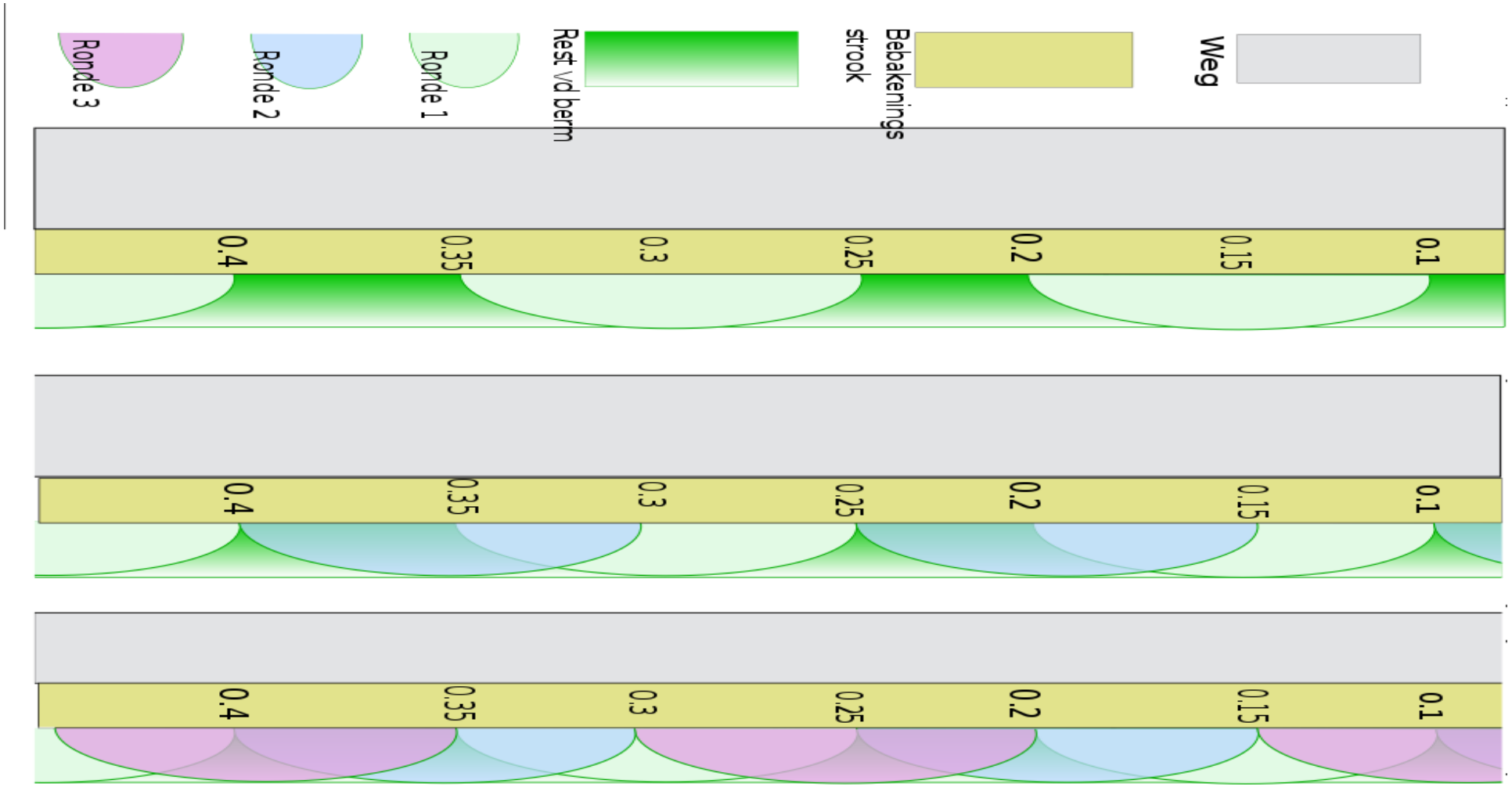

Voorbeeld van sinusbeheer in gemeente Arnhem in park Klarenbeek. Beheer door vrijwilligers. Bewoners wennen aan een nieuw beeld. Sinuspad wordt veel bewandeld en draagt bij aan de beleving van het park.

Meer info over sinusbeheer:
https://www.vlinderstichting.nl/sinusbeheer/

Geleidelijke overgang van kruidachtige begroeiing naar jong (nat) bos in ontwikkeling.
Gemeente Nijmegen

Geleidelijke overgang naar jonge houtachtige begroeiing, aangeplant op talud. Vanaf het begin van de ontwikkeling wordt al rekening gehouden met het toekomstige beeld: een gradiënt van lage naar hoge begroeiing met golvende randen.
Gemeente Nijmegen

Geleidelijke overgang van droog bloemrijk grasland naar struweel op talud. Niet overal het zelfde: op talud ook open grasbegroeiing met ruimte voor natuurlijke nestgelegenheid voor wilde bijen.
Gemeente Nijmegen

Een natuurpark in de bebouwde kom van gemeente Oldebroek, tussen twee woonwijken in. Geheel geaccepteerd, geen klachten. Bewoners zijn gewend aan het beeld van inheemse flora. Wandelpad bestaat slechts uit gemaaid graspaadje.

Ook dit beeld is geaccepteerd in de bebouwde kom van gemeente Oldebroek. Een wadi waarbij alleen het middendeel wordt regelmatig wordt gemaaid. Een wadi werkt overigens nog beter als juist ook in het diepe deel een soortenrijke begroeiing tot ontwikkeling komt. Kort maaien hoeft niet. Door gevarieerde begroeiing met ook diep-wortelende planten, kan het water beter infiltreren in de bodem.

Ruimte voor ruigte op de overgang van grasland naar struweel: een ‘kraamkamer’ voor o.a. vlinders.
Gemeente Tiel

Een voorbeeld van bloemrijk grasland op kleigrond in gemeente Tiel. Door middel van ecologisch beheer zou een brede, geleidelijke overgang kunnen ontstaan met zonnige en windluwe plekken. Bijvoorbeeld door 2-3 meter langs het struweel minder vaak te maaien. Een groot perceel als dit leent zich ook voor sinusbeheer, al dan niet met vrijwilligers.

Geleidelijke overgangen in bermen van provincie Gelderland. Tip: geef in een bestek aan hoe hoog de begroeiing boven het wegdek (in plaats van maaiveld) dient te zijn na maaibeurt. Dat betekent dat begroeiing in greppels veel hoger mag worden, of zelfs helemaal niet gemaaid. Hier kan de begroeiing tot bloei komen en zaad zetten, ook hoge planten als koninginnenkruid zoals links op de foto (nog niet in bloei). Laat in de zomer is dit een belangrijke voedselplant voor veel insecten.

Geleidelijke overgangen: van nat naar droog

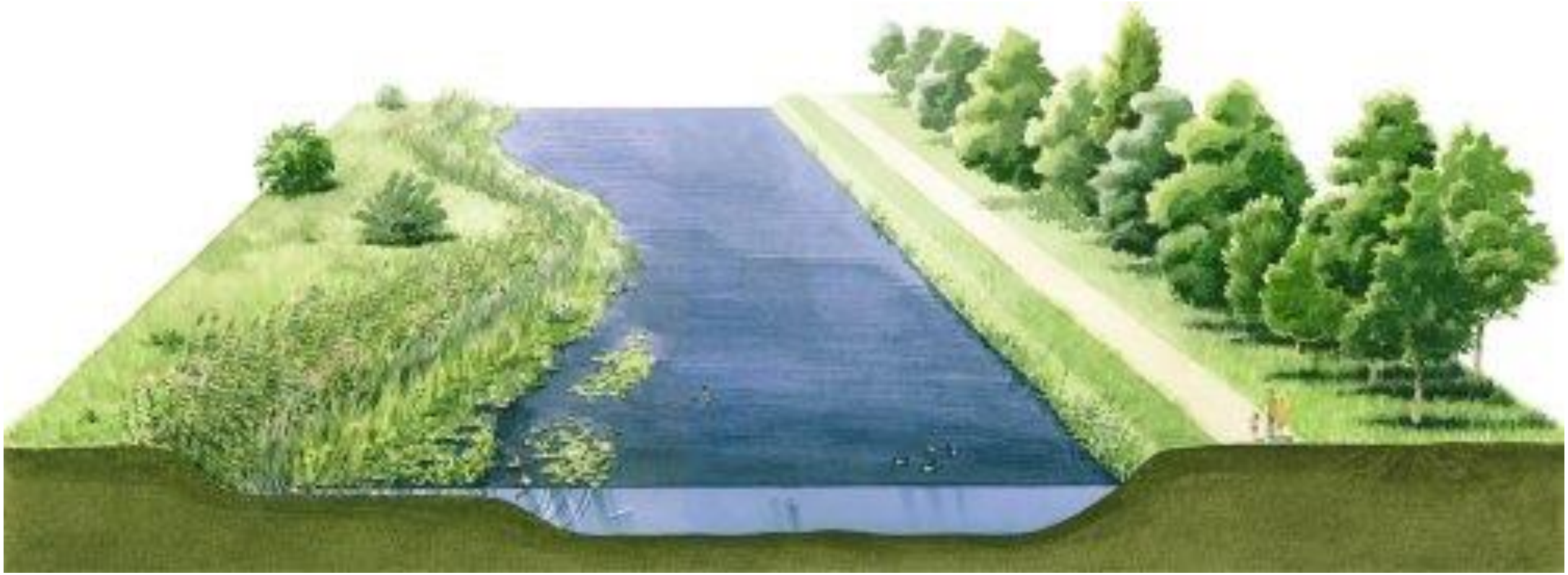

Bron: Waterschap Rivierenland

Hetzelfde natuurpark in gemeente Oldebroek, met geleidelijke overgangen richting struweel en oeverbegroeiing. De combinatie van struweel en ruig grasland langs een flauwe oever (rechts van de foto) biedt een geschikt landbiotoop voor allerlei amfibieën.

Overgang gazon (honden uitlaatstrook)naar natuurvriendelijke oever (50% maaien)
Wens is deel gazon minder te gaan maaien: 1x per jaar in plaats van 2x per jaar. Daarmee ontstaat een bredere, geleidelijke overgang: zowel van hoge naar lage begroeiing als van natte naar droge standplaats.
Gemeente Nijmegen

Voorbeeld van ‘natte’ ruigte op een oever, binnen bebouwde kom.
Gemeente Oldebroek

Kans: afspraken maken met waterschap over slootvuil op berm zodat dit niet tot verruiging van de vegetatie leidt. Gemeente Nunspeet heeft hier goede ervaring mee.

Gemeente Arnhem heeft prachtige schrale bloemrijke bermen aan de voet van de Veluwe vlakbij de Rijn. De grote breedte van deze berm nodigt uit tot ontwikkeling van geleidelijke overgangen richting het bos op de helling. Bijvoorbeeld door middel van sinusbeheer en eventueel in combinatie met aanplant van enkele plekken met lager struweel.

Gemeente Arnhem kiest op meerdere plekken voor inheemse begroeiing van bermen / gazons. Zoals links met reigersbekje, een soort die later in het seizoen bloeit en daarmee waardevol is voor een lange bloeiboog. Rechts een berm met look-zonder-look, een belangrijke voedselplant voor het oranjetipje (vlinder).

Gemeente Arnhem

Look zonder look
Gemeente Arnhem